

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/162775>

Please be advised that this information was generated on 2020-10-22 and may be subject to change.

Ruim twintig jaar geleden werd in Zuid-Afrika de apartheid afgeschaft. De ruimtelijke uitdrukking daarvan, *the architecture of apartheid*, bestaat echter nog steeds. Opnamen met een drone maken dat pijnlijk duidelijk.

Henk Donkers & Ad van Hout

Het gaat niet goed met Zuid-Afrika. De sterk in waarde gedaalde rand – meer dan 50% sinds 2004 – symboliseert de recessie waarin het land al jaren verkeert. Ook politiek bevindt Zuid-Afrika zich in zwaar weer. Het sinds 1994 regerende ANC met president Jacob Zuma voorop rolt van het ene corruptieschandaal in het andere en slaagt er maar niet in om de beloften voor meer banen en betere voorzieningen voor de arme, zwarte bevolking waar te maken. Begin augustus werd het

De locaties waarover Henk Donkers en Ad van Hout de komende nummers zullen schrijven

Op het Kaaps schiereiland ligt 30 kilometer ten zuiden van Kaapstad een idyllisch gebied met schilderachtige plaatsen als Noordhoek, Kommetjie en Vishoek. Ingeklemd tussen deze plaatsen ligt Masiphumelele (links), een township met 38.000 inwoners zonder politiepost en met slechts één kleine kliniek. Een derde van de inwoners is besmet met hiv of tuberculose. Ten noorden ervan, aan de overkant van een smalle strook wetland, ligt Lake Michelle, een gated community met een geëlektrificeerd hek eromheen en een bewaakte toegang.

Apartheid van boven

ANC bij de lokale verkiezingen daarvoor hard gestraft. Landelijk daalde het aandeel kiezers dat op het ANC stemde van 62% naar 55%, maar belangrijker nog is dat het ANC na Kaapstad nu ook in de grote steden Johannesburg, Pretoria en Port Elizabeth zijn meerderheid verloor. In Johannesburg en Pretoria verdwijnt het ANC zelfs uit het stadsbestuur. Daar hebben de links-populistische Economic Freedom Fighters (EFF) beloofd een minderheidscollege van de liberale middenpartij Democratic Alliance (DA) te gedogen. De DA, waarop ook bijna alle blanken en kleurlingen stemmen, was de grote winnaar bij de lokale verkiezingen in augustus.

ZWARTE PIJN

De verhoudingen tussen de zwarte meerderheid en de blanke minderheid zijn in de voorbije jaren verhard. Dat proces begon feitelijk al toen Nelson Mandela, hét symbool van verzoening en vergeving, zich eind jaren 90 terugtrok uit de actieve politiek. De 'regenboognatie' waarover aartsbisshop Tutu na de eerste vrije

verkiezingen in 1994 zo enthousiast sprak, is volledig uit beeld.

In 2015 manifesteerde zich op de universiteiten voor het eerst een radicale, zwarte studentenbeweging met een sterk antiblank karakter. Zwarte studenten liepen bij demonstraties rond in T-shirts met teksten als 'Fuck all whites' en koelden hun woede over de in hun ogen nog altijd bestaande apartheid op universitaire eigendommen. Volgens de studenten een uiting van de 'zwarte pijn' die vier eeuwen van kolonialisme, slavernij en apartheid hebben achtergelaten.

De radicale EFF van de populist Julius Malema zou het liefst alle blanken het land uit gooien, maar ook president Zuma riep in de aanloop naar de lokale verkiezingen zwarte mensen op vooral op 'zwarte partijen' en niet op de DA te stemmen. Gelijktijdig praten blanken in Zuid-Afrika steeds openlijker en vol afkeuring over 'ze': 'ze' kunnen niet regeren en als 'ze' zo doorgaan wordt Zuid-Afrika een tweede Zimbabwe. De blanken vormen met hun vijf miljoen nog maar 8% van de Zuid-Afrikaanse bevolking. Politiek hebben ze weinig in de melk te brokkelen, maar econo-

misch nog altijd onevenredig veel macht en invloed.

'Blank en zwart zijn in Zuid-Afrika tot elkaar veroordeeld, als in een slecht huwelijk, zonder echtscheidingsclausule', schrijft Zuid-Afrika-kenner Fred de Vries in *De Groene Amsterdammer* van 8 juni 2016. En zo is het.

RUIMTELIJKE SEGREGATIE

De radicale, zwarte studenten hebben beslist een punt als ze zeggen dat de apartheid nog altijd bestaat. Weliswaar heeft het land sinds 1994 een grondwet die voor iedereen, ongeacht ras en geloof, alle democratische vrijheden garandeert en elke vorm van discriminatie verbiedt, maar anno 2016 wordt de ongelijkheid tussen de *haves* en de *have nots* nog altijd bepaald door je huidskleur. Het treffendst wordt dat geïllustreerd door de ruimtelijke segregatie van woongebieden. Natuurlijk, in het huidige Zuid-Afrika zijn er *poor whites* die na 1994 hun baan verloren en nu in armoedige omstandigheden wonen in wrakke caravans aan de rand van de Johannesburg en Pretoria. En natuurlijk zijn er *black diamonds* die het gemaakt hebben in de politiek of in het zakenleven en nu in een gigantische villa wonen in Soweto of in een van de vele *gated communities*. Maar het overheersende beeld in Zuid-Afrika, je ziet het in elke stad, groot en klein, is nog altijd het pijnlijke contrast tussen goed beveiligde, blanke woongebieden vol villa's

met zwembaden en dure auto's op de oprit en op korte afstand daarvan de zinderende townships waar zwarte mensen in kommervolle omstandigheden hutjemutje wonen in *shacks* van zinken golfplaten.

LANDSCHAPPEN VAN ONGELIJKHEID

De Amerikaanse fotograaf Johnny Miller, sinds 2012 woonachtig in Kaapstad, startte begin 2016 een project met als titel *Unequal scenes*. Daarin bracht hij met een drone *the architecture of apartheid* in Zuid-Afrika in beeld: van bovenaf, op een hoogte van 200 tot 300 meter. Nooit maakten foto's de ruimtelijke tegenstellingen in Zuid-Afrika zo pijnlijk duidelijk. Werelden van verschil op één foto, slechts gescheiden door een hoge muur, een hek, een weg, een spoorlijn, een rivier of een smalle, groene buffer.

Voor een korte serie in *Geografie* hebben we een aantal foto's van Miller geselecteerd die op verschillende manieren en op verschillende plaatsen in Zuid-Afrika deze *landscapes of inequality* in beeld brengen. Bij elke foto vertellen we een verhaal. •

[i] De foto's van Johnny Miller zijn te zien op www.unequalscenes.com